

OD NORME ⁵ DO UPORABE

**PRIJEDLOZI
IZMEĐU
NORME I
UPORABE**

KNJIŽICA SAŽETAKA

FFOS

FOOZOS

Filozofski fakultet u Osijeku

25. i 26. rujna 2026.

Organizatori

Filozofski fakultet u Osijeku

Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

Organizacijski odbor

Maja Glušac, predsjednica

Vlasta Rišner, članica

Emina Berbić Kolar, članica

Jadranka Mlikota, članica

Perica Vujić, član

SADRŽAJ

Uvodna riječ	5
--------------------	---

PLENARNO IZLAGANJE

Ivana Matas Ivanković

Od postojećih opisa do korpusnih analiza: o prijedlozima u hrvatskome jeziku	6
---	---

SAŽETCI IZLAGANJA SUDIONIKA SKUPA

Josip Bruno Bilić

Norma i uporaba hrvatskih prijedloga u inojezičnom kontekstu: primjer hispanofonih studenata	7
---	---

Saša Bjelobaba

Uzrok ili cilj? Opojmljivanje uzročnosti i namjere u uporabi prijedloga <i>zbog</i> i <i>radi</i>	8
--	---

Dorotea Cakić

Semantička raspodjela sufikasa u pridjevima izvedenim od imenica za oznaku biljaka	9
---	---

Marijana Horvat i Milica Mihaljević

Vrste riječi u <i>Mrežniku</i> , <i>Rječniku jezikoslovnoga nazivlja</i> i u bazi <i>Nazivlje</i> projekta <i>Retrogram</i>	10
--	----

Lana Hudeček i Ivana Lovrić Jović

Od uporabe do norme: Leksikografija s onu stranu standarda	11
--	----

Ivana Jozić i Sanja Ninković

Forma i značenje prijedloga u njemačkim frazemskim konstrukcijama: funkcionalna perspektiva i prijevodne mogućnosti	12
--	----

Ljiljana Kolenić

Prijedložni izrazi kao ustaljene sveze riječi u Mecićeveu molitveniku <i>Cvítak pokorni</i> iz 1726.	13
--	----

Ivana Kresnik i Carla Peterfai

Prijedlozi s uzročnim i ciljnim značenjem14

Silvija Landeka

Morfološko-sintaktička obilježja i informativno-apelativna funkcija mamilica na hrvatskim portalima dnevnih novina 15

Kristian Lewis

Lažni prijatelji u leksikografskoj perspektivi: izazovi i moguća rješenja16

Sandra Marman

Normativno kodificirane fonološki uvjetovane alternacije i njihova perceptivno-produkcijska realizacija u hrvatskom kao inom jeziku 17

Mihaela Matešić i Maša Plešković

Varijetetnost hrvatskoga standardnog jezika (na primjeru prijedloga)18

Ana Mikić Čolić i Maja Glušac

Muke po prijedlozima u hrvatskom kao inom jeziku19

Jadranka Mlikota

Između norme i didaktičke primjene: instrumental jednine imenica *i*-vrste u gramatikama hrvatskoga jezika pisanima mađarskim metajezikom20

Martina Plietić i Goranka Blagus Bartolec

Paremiološke strukture u *Bazi višerječnih izraza hrvatskoga jezika* 21

Vea Rendulić, Bernardina Petrović i Marta Andrić

Žena kao frazemska sastavnica hrvatskoga i turskoga jezika 22

Vlasta Rišner

Pokazuje li *Naša sloga* istarsku rubnost ili jezičnu i stilsku novinsko-časopisnu usustavljenost? 23

Robert Sviben i Martina Pavić

Prijedložno vs. besprijedložno izricanje mjere na primjeru prijedloga *od* ...24

Perica Vujić

Uzročni i/ili posljedični konektor *zbog* + G 25

UVODNA RIJEČ

Znanstveni skup *Od norme do uporabe 5: Prijedlozi između norme i uporabe* okuplja znanstvenike različitih profila i iz različitih institucija oko središnje teme – prijedloga kao funkcionalno i značenjski iznimno složene vrste riječi. Polazeći od odnosa jezične norme i stvarne uporabe, skup otvara prostor za raspravu o prijedlozima u jezično-povijesnome, standardološkome, pragmalingvističkome, leksikografskome, kontrastivnome i didaktičkome okviru. Prijedlozi su u hrvatskoj jezikoslovnoj tradiciji dugo opisivani ponajprije u gramatičkim i sintaktičkim prikazima, no suvremena istraživanja sve snažnije upućuju na potrebu za njihovom raščlambom u korpusno utemeljenim i uporabnim pristupima. Upravo zato tematska usmjerenost ovoga skupa potiče nova promišljanja o ustaljenim opisima, ali i o stvarnim obrascima uporabe, osobito ondje gdje se norma i uporaba ne podudaraju u potpunosti. Sažetci radova u ovoj knjižici svjedoče o širini i aktualnosti teme: istraživanja obuhvaćaju različite prijedložne sustave i značenjske odnose, njihovu uporabu u hrvatskome kao inome jeziku, kontrastivna promatranja, leksikografske i povijesne poglede, kao i pitanja vezana uz frazemsku i tekstnu razinu. Takav raspon pristupa pokazuje da su prijedlozi i dalje poticajno područje suvremenoga hrvatskog jezikoslovlja. Skup je i ove godine otvoren i za druge teme posvećene normativnim pitanjima hrvatskoga jezika te odnosu standardnih i nestandardnih idioma. Takav tematski okvir poziva na promišljanje susreta normativnih modela i stvarnih jezičnih praksi te na preispitivanje ravnoteže između propisa i uporabe u suvremenome hrvatskom jeziku.

Zahvaljujemo Filozofskome fakultetu u Osijeku i Fakultetu za odgojne i obrazovne znanosti na potpori u organizaciji skupa. Zahvaljujemo i plenarnoj izlagačici te svim sudionicima koji će svojim izlaganjima pridonijeti raspravi o odnosu norme i uporabe te otvoriti nova pitanja za buduća istraživanja.

Organizacijski odbor
Maja Glušac
Vlasta Rišner
Emina Berbić Kolar
Jadranka Mlikota
Perica Vujić

PLENARNO IZLAGANJE

Ivana Matas Ivanković

Institut za hrvatski jezik, Zagreb

Od postojećih opisa do korpusnih analiza: o prijedlozima u hrvatskome jeziku

Prijedlozi su jedna od najučestalijih i funkcionalno najsloženijih vrsta riječi u hrvatskome jeziku te važan pokazatelj odnosa između jezičnoga sustava i stvarne uporabe. U hrvatskoj jezikoslovnoj tradiciji opisivani su ponajprije u gramatičkome, sintaktičkome i semantičkome okviru, a istraživanja su uglavnom bila usmjerena na njihova značenja, padežne veze i pojedine prijedložne konstrukcije. Iako postoje vrijedni pojedinačni opisi i rječničke obrade, sustavnija korpusna istraživanja prijedloga i njihovih uporabnih obrazaca još su razmjerno rijetka. U izlaganju će se dati kratak pregled dosadašnjih opisa prijedloga u hrvatskome jeziku i predstaviti mogućnosti koje za njihovo proučavanje otvara projekt *Hrvatski prijedlozi u upotrebi – semantička i sintaktička analiza* (HRPA) kao istraživački okvir koji omogućuje povezivanje uporabnih i korpusnih uvida s postojećim jezikoslovnim opisima. Prikazat će se dosadašnji rezultati projekta, od oblikovanja istraživačkih kategorija, prikupljanja i obrade građe do prvih uvida u uporabne obrasce pojedinih prijedloga. U završnome dijelu izlaganja pokazat će se kako je rad na projektu, uz potvrđivanje nekih postojećih spoznaja, otvorio i nova pitanja te proširio prostor za daljnja proučavanja prijedloga u hrvatskome jeziku. Time će se istaknuti važnost korpusnih i uporabnih pristupa u istraživanju prijedložnoga sustava te pokazati da su prijedlozi, unatoč prividnoj opisanosti, i dalje dinamično i istraživački poticajno područje suvremenoga hrvatskog jezikoslovlja.

Ključne riječi: prijedlozi, uporaba, korpusi, hrvatski jezik

SAŽETCI IZLAGANJA SUDIONIKA SKUPA

Josip Bruno Bilić

Sveučilište u Buenos Airesu, Argentina

Norma i uporaba hrvatskih prijedloga u inojezičnom kontekstu: primjer hispanofonih studenata

Rad se bavi kontrastivnom analizom prijedložnih konstrukcija u hrvatskom i španjolskom jeziku s posebnim naglaskom na odnos između normativnoga opisa i stvarne uporabe u kontekstu poučavanja hrvatskoga kao stranoga jezika. Sustav prijedloga u hrvatskom jeziku predstavlja poseban izazov za inojezične govornike jer uključuje interakciju između prijedloga, padežnoga sustava i semantičkih odnosa. U španjolskom jeziku, nasuprot tomu, prijedlozi funkcioniraju u analitičnijem sustavu bez morfoloških promjena imenice, što dovodi do drukčijih načina strukturiranja prijedložnih odnosa. Rad se temelji na primjerima iz nastave hrvatskoga kao stranoga jezika na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Buenos Airesu, gdje studenti s materinskim španjolskim jezikom usvajaju hrvatski kao strani jezik. Analiza obuhvaća studentske pisane radove i nastavne zadatke prikupljene tijekom 2025. godine. Posebna se pozornost posvećuje tipičnim odstupanjima od normativne uporabe hrvatskih prijedloga, pojednostavljivanju padežnih odnosa te pojavama međujezičnoga transfera iz španjolskoga jezika. Rad pokazuje kako kontrastivni pristup može pridonijeti boljem razumijevanju funkcije prijedloga i olakšati usvajanje hrvatskih prijedložnih konstrukcija u inojezičnom kontekstu. Analiza ukazuje i na važnost kontrastivnog objašnjavanja prijedložnih konstrukcija u nastavi jer usporedba dvaju jezičnih sustava studentima omogućuje jasnije razumijevanje funkcionalnih razlika između prijedloga i padežnih oblika te potiče precizniju i sigurniju uporabu hrvatskoga jezika u akademskom i komunikacijskom kontekstu učenja.

Ključne riječi: prijedlozi, hrvatski, jezični transfer, španjolski, Argentina

Uzrok ili cilj? Opojmljivanje uzročnosti i namjere u uporabi prijedloga *zbog* i *radi*

U radu se razmatra normativni i uporabni status prijedloga *zbog* i *radi* u suvremenome hrvatskom jeziku, s posebnim naglaskom na njihovu međusobnu zamjenjivost u spontanoj jezičnoj uporabi. Polazeći od kognitivnolingvističkih tumačenja povezanosti domena uzroka i cilja te njihove pojmovne bliskosti, rad problematizira stabilnost normativne opozicije prema kojoj se prijedlog *zbog* primarno povezuje s uzročnim, a *radi* s namjernim odnosima. Empirijski dio rada temelji se na anonimnom prijevodnom upitniku provedenom među studentima prve godine politologije i novinarstva Fakulteta političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu. Ispitanici prevode kratke rečenice s engleskoga odnosno talijanskoga jezika na hrvatski, pri čemu se analiziraju spontani izbori prijedložnih konstrukcija u semantički ambivalentnim kontekstima koji omogućuju različita opojmljivanja uzroka i cilja. Cilj je istraživanja ispitati u kojoj je mjeri opozicija između prijedloga *zbog* i *radi* stabilna u stvarnoj jezičnoj uporabi te ukazuju li rezultati na semantičko približavanje tih dvaju prijedloga, a time i na slabljenje njihove funkcionalne razgraničenosti u suvremenoj jezičnoj uporabi.

Ključne riječi: prijedlozi, uzročnost, namjera, opojmljivanje, hrvatski jezik

Semantička raspodjela sufikasa u pridjevima izvedenim od imenica za oznaku biljaka

U izlaganju će se prikazati semantička raspodjela sufikasa u pridjevima izvedenim od imenica za oznaku biljaka. U Babićevoj *Tvorbi riječi u hrvatskome jeziku* i u *Hrvatskoj gramatici* (Barić i dr.) načelno se propisuje uporaba sufiksa *-ov* pri tvorbi takvih pridjeva. Zamjećuju se kolebanja u uporabi te se navode iznimke: pridjevi izvedeni od imenica s osnovom na *č*, *ć* i *c* te pridjevi poput *kavin*, *sojin*, *rižin* koji slijede opću raspodjelu sufikasa. U *Mrežniku*, hrvatskome mrežnom rječniku, uz sufiks *-ov* spominje se i sufiks *-in*, a normativnom su napomenom razgraničena dva značenja: 1. 'koji pripada čemu, koji je dio čega', npr. *maslinin/maslinov list*, *maslinina/maslinova grančica*, i 2. 'koji je dobiven od čega', npr. *maslinovo ulje*. Time se u *Mrežniku* kod pridjeva koji označuju pripadnost bilježe i oblici sa sufiksom *-in* koje mnogi drugi priručnici ne navode. Razmotrit će se mogu li se pojedini pridjevni parovi sa sufiksima *-ov* i *-in* smatrati paronimima, odnosno riječima različitoga (ali bliskoga) značenja i sličnoga oblika. Cilj je izlaganja usporediti preporuke različitih normativnih priručnika te u mrežnim korpusima hrWaC i MaCoCu provjeriti na koje načine uporaba odstupa od norme i ponuditi moguća objašnjenja za ta odstupanja.

Ključne riječi: tvorba riječi, pridjevi, paronimi, norma, uporaba

Vrste riječi u *Mrežniku*, *Rječniku jezikoslovnoga nazivlja* i u bazi *Nazivlje* projekta *Retrogram*

U izlaganju će se predstaviti obrada naziva za vrste riječi u općemu e-rječniku (u prvome redu u modulu za odrasle izvorne govornike, ali će se ta obrada usporediti i s onom u modulu za učenike). Osim nazivima za vrste riječi u analizi će se pozornost posvetiti i odnosnim pridjevima izvedenim od tih naziva jer su oni često u hrvatskome standardnom jeziku normativno upitni (*zamjenički* – *zamjenični*, *pridjevski* – *pridjevni*, *imenički* – *imenični*, *glagolski* – *glagolni* itd.). Usto će se pozornost posvetiti i ostalim tvorenicama od naziva za vrste riječi. Obrada vrsta riječi u *Mrežniku* usporedit će se s obradom vrsta riječi u *Rječniku jezikoslovnoga nazivlja*, koji je izrađen na projektu *Hrvatsko jezikoslovno nazivlje – Jena*. U tome je projektu pozornost posvećena normativnomu razvrstavanju istoznačnih naziva, među kojima su obuhvaćene i neke zastarjelice. Važan izvor za navođenje zastarjelica bila je i baza *Nazivlje* projekta *Retrogram* (<https://retrogram.jezik.hr/nazivlje/>), pa će se u izlaganju prikazati i koji su jezikoslovni nazivi za vrste riječi zabilježeni u toj bazi. Ukratko ćemo se osvrnuti i na digitalizaciju i označivanje morfološkoga nazivlja u dopreporodnim gramatikama, što je bio jedan od zadataka i ciljeva projekta *Retrogram*. U izlaganju će se posebna pozornost posvetiti obradi naziva *prijedlog* u različitim rječnicima i zastarjelim nazivima za prijedloge.

Ključne riječi: vrste riječi, jezikoslovno nazivlje, *Mrežnik*, *Rječnik jezikoslovnoga nazivlja*, *Retrogram*

Lana Hudeček
Ivana Lovrić Jović
Institut za hrvatski jezik, Zagreb

Od uporabe do norme: Leksikografija s onu stranu standarda

U izlaganju se pokazuje kako se nestandardnojezični ili rubno standardnojezični leksik obrađuje u suvremenim općim rječnicima hrvatskoga jezika (normativnim i dekriptivnim) te u nekim posebnim rječnicima, osobito u *Rječniku hrvatskoga jezika za neizvorne govornike*, *Rječniku novinarskoga žargona* i *Rječniku filmskoga žargona* te u *Rječniku dubrovačkoga govora* (u čijoj su izradi autorice sudjelovale ili sudjeluju kao donositeljice odluka: urednice i/ili voditeljice projekata). Pokazuje se i kako se u tim rječnicima nestandardnojezični leksik povezuje sa standardnojezičnim (u definicijama, napomenama, posebno uspostavljenim rubrikama) te kako se, kao i sve ostale valjane leksikografske odluke, odluke o mjestu standardnojezičnoga leksika u njima donose u skladu s pretpostavljenim korisnikom, podacima o potrebama korisnika prikupljenima izravno od njih te s vizijom o mogućoj budućoj inačici rječnika.

Ključne riječi: leksikografija, posebni rječnici, supstandardni leksik, rječnik žargona, dijalektni rječnik

Ivana Jozić

Filozofski fakultet u Osijeku

Sanja Ninković

Filozofski fakultet u Novom Sadu

Forma i značenje prijedloga u njemačkim frazemskim konstrukcijama: funkcionalna perspektiva i prijevodne mogućnosti

Frazemske konstrukcije definiraju se u okviru konstrukcijske gramatike kao konvencionalizirani jezični obrasci koji se sastoje od zadanih, fiksnih leksičkih elemenata te otvorenih, varijabilnih mjesta. Budući da se u zadane, fiksne leksičke elemente ubrajaju i sinsemantične riječi, između ostalog i prijedlozi, cilj je ovoga rada analizirati formu, značenje i funkciju prijedloga *von* u odabranim njemačkim frazemskim konstrukcijama, kao i njegove prijevodne realizacije u hrvatskom i srpskom kao ciljnim jezicima. Prijevod frazemskih konstrukcija funkcionalno je obilježen te nužno ovisi o kontekstu i konkretnoj komunikacijskoj situaciji, a prikupljeni korpus iz korpusnog alata Sketch Engine te književnih prijevoda potkrijepit će pretpostavku da je sintaktičko-semantička struktura navedenog prijedloga podložna promjenama uvjetovanim prijevodnim kontekstom i strukturnim razlikama između njemačkoga, hrvatskoga i srpskoga jezika. Istraženi korpus potječe iz COST-ove akcije PhraConRep – „Višejezični repozitorij srednjoeuropskih i istočnoeuropskih jezika“ (CA22115), koju podupire COST (Europska suradnja u znanosti i tehnologiji), u kojemu se frazemske konstrukcije istražuju iz kontrastivne perspektive. U okviru projekta polazi se od njemačkog jezika kao izvornog, a odgovarajuće se konstrukcije ili prijedlozi prijevoda navode i analiziraju u ciljnim jezicima.

Ključne riječi: frazemske konstrukcije, prijedlog *von*, njemački, hrvatski, srpski

Prijedložni izrazi kao ustaljene sveze riječi u Mecićeveu molitveniku *Cvitak pokorni* iz 1726.

Franjevac Šimun Mecić (Požega 1670. – Požega 1735.) objelodanio je prije tristo godina molitvenik *Cvitak pokorni* (Budim, 1726.). Molitvenik obaseže 474 stranice. Svaka znanost i svaka struka sadrži posebnu frazeologiju, ustaljene sveze riječi, poslovice, višerječne ustaljene nazive itd. Molitvenici sadrže mnoge sveze riječi, sintagme, prijedložne izraze koji se u vjernika u molitvama svakodnevno ponavljaju. Neke od ustaljenih sveza riječi javljaju se i u suvremenome aktivnom leksiku, neki su u suvremenoj frazeologiji. Na temelju ekscerptirane građe Mecićevea molitvenika razvrstani su prijedložni izrazi prema prijedlozima i prema vrstama prijedložnih izraza: ustaljene sveze, nazivi, frazemi, poslovice. Prijedložni izrazi iz Mecićevea molitvenika uspoređuju se s prijedložnim izrazima ranijih ustaljenih kršćanskih prijedložnih izraza, sa suvremenim ustaljenim prijedložnim izrazima u katoličkim tekstovima te u književnim djelima. Rad također istražuje promjene prijedložnih izraza koje su se tijekom vremena događale u molitvenim tekstovima s obzirom na prijedloge, leksik, metaforično značenje i sl. Ustaljeni prijedložni izrazi javljaju se u hrvatskim pisanim tekstovima od samih početaka, mnogi su se zbog ponavljanja tijekom stoljeća zadržali do danas.

Ključne riječi: Šimun Mecić, ustaljeni prijedložni izrazi, prijedlozi, molitvenici, povijesni pregled

Prijedlozi s uzročnim i ciljnim značenjem

Razumijevanje uzroka i cilja s vidika prijedloga dodiruje se u suvremenoj normativnoj preporuci o uporabi prijedloga *zbog* i *radi*. Međutim, tema prijedloga za uzrok i cilj kao normativnoga i uporabnoga pitanja ne iscrpljuje se tim dvama prijedlozima. Opise i savjete o uporabi prijedloga nalazimo od 19. stoljeća. Sredinom 19. stoljeća preporučene jezične uporabe uzor su najčešće imale u književnim tekstovima. Krajem 19. i početkom 20. stoljeća jezične su preporuke temeljene na stavovima hrvatskih vukovaca i približavanju hrvatskoga jezika i srpskoga jezika. U 20. stoljeću supostoje različiti pristupi normi hrvatskoga standardnog jezika u sjeni jezičnoga unitarizma. Cilj je istražiti normativne i uporabne pristupe prijedlozima za izricanje uzroka i cilja u hrvatskom jeziku, s naglaskom na razvoj jezičnih preporuka od 19. stoljeća do suvremenoga razdoblja. Analizirat ćemo način na koji su se kroz različita normativna razdoblja oblikovali stavovi o uporabi prijedloga *zbog*, *radi* i drugih prijedloga koji mogu imati uzročno ili ciljno značenje. Usporedit ćemo opise i preporuke o uporabi tih prijedloga u različitim razdobljima hrvatske jezične norme. Posebnu ćemo pozornost posvetiti odnosu normativnih preporuka i stvarne jezične prakse.

Ključne riječi: prijedlozi, uzrok, cilj, norma

Morfološko-sintaktička obilježja i informativno-apelativna funkcija *mamilica* na hrvatskim portalima dnevnih novina

Među novinskim naslovima izdvajaju se oni koji privlače našu pozornost, kao da nas pozivaju na dijalog i potiču na otvaranje mrežnog članka jer ćemo tek tada saznati informaciju koja je najavljena u naslovu. Engleski je naziv za takvu vrstu naslova *clickbait*, a hrvatski je naziv *mamilica* (Beck, Kanižaj, Lechpammer, 2021.). Riječ je o vrsti novinskih naslova na internetu koji su oblikovani kao diskurzivni obrasci, pri čemu je u njima naglašena apelativna jezična funkcija, a informativnost je često površna. Tema će se razraditi u dva dijela: u teorijskom dijelu bit će riječ o fenomenu *mamilica*, a u empirijskom dijelu kvalitativnom jezičnom analizom istražiti će se odabrani mrežni naslovi hrvatskih dnevnih portala od listopada 2025. do lipnja 2026. godine. Metodološki pristup dodatno će biti proširen preliminarnim istraživanjem kojim će se ispitati mišljenja ispitanika o informativnoj i apelativnoj funkciji novinskih naslova koja imaju obilježja *mamilica*. Cilj je istraživanja provjeriti hipotezu da u *mamilica*-ma dominira apelativna funkcija u odnosu na informativnu zbog koje dolazi do neravnoteže između naslova i sadržaja članka. Tako oblikovani naslovi postaju paratekstualni elementi koji prema Gerardu Genettu (1997.) predstavljaju ne-definiranu zonu između teksta i konteksta. U morfološko-sintaktičkoj analizi *mamilica* posebna će se pozornost posvetiti prijedlozima koji doprinose njihovoj semantičkoj nedorečenosti.

Ključne riječi: *mamilice*, novinski članak, informativna i apelativna jezična funkcija, mrežni portali

Lažni prijatelji u leksikografskoj perspektivi: izazovi i moguća rješenja

Lažni prijatelji, parovi leksema iz dvaju jezika koji su oblikom jednaki ili slični, a značenjski različiti, osim u pojedinačnim znanstvenim radovima obuhvatnije se predstavljaju u leksikografskim djelima. Pritom autori rječnikā lažnih prijatelja primjenjuju različite leksikografske postupke u njihovu rječničkom opisu. Za ovo izlaganje uzeli smo u obzir deset tiskanih rječnika lažnih prijatelja i analizirali ih s obzirom na sljedeće elemente rječničkoga članka: 1. uspostava parnjaka, 2. odrednice, 3. definicija, 4. primjeri uporabe (kolokacije, rečenice), 5. prijevod primjera, 6. ostali (fakultativni) elementi. Budući da smo u sklopu projekta *Lažni prijatelji i paronimi u hrvatskome jeziku* (LAPUH), koji se od ožujka 2026. provodi u okviru osnovne djelatnosti Instituta za hrvatski jezik, kao jedan od ciljeva zacrtali osmišljavanje mikrostrukture i makrostrukture mrežnih rječnika lažnih prijatelja i paronima i pokretanje njihove izrade, ovim smo preliminarnim istraživanjem dodatno obuhvatili i dva mrežna rječnika lažnih prijatelja – *False Friends of the Slavist* Daniela Bunčića te *False Friends in Slavic Languages* Martina Podolaka. Na temelju provedenoga istraživanja tiskanih i mrežnih rječnika moći ćemo u određenoj mjeri dati okvir za izradu mrežnih rječnika u sklopu projekta LAPUH te istaknuti prednosti i nedostatke navođenja i/ili izostavljanja pojedinih elemenata rječničkoga članka.

Ključne riječi: lažni prijatelji, leksikografija, rječnički članak, mrežni rječnik

Normativno kodificirane fonološki uvjetovane alternacije i njihova perceptivno-produkcijska realizacija u hrvatskom kao inom jeziku

Normativno kodificirane fonološki uvjetovane alternacije u hrvatskome standardnom jeziku – jednačenje po zvučnosti, jednačenje po mjestu tvorbe i ispadanje suglasnika – u standardnojezičnom opisu tretiraju se kao sustavni i obvezni procesi u određenim fonološkim i morfološkim okruženjima. Normativni model pritom polazi od pretpostavke njihove stabilne i automatizirane primjene u jezičnoj uporabi. Cilj je istražiti u kojoj su mjeri navedene alternacije stabilno reprezentirane na perceptivnoj i produkcijskoj razini kod studenata hrvatskog kao inog jezika na B2 razini te postoji li razlika u obradi s obzirom na tip alternacije. Istraživanje uključuje percepcijski zadatak slušnog razlikovanja standardnih i nestandardnih realizacija fonološki uvjetovanih alternacija te produkcijski zadatak tvorbe riječi iz zadanih morfemskih sastavnica, čime se omogućuje usporedba perceptivne i produkcijske razine njihove obrade. Preliminarni rezultati pokazali su veću uspješnost u percepcijskom nego u produkcijskom zadatku. Najveća uspješnost u percepciji zabilježena je kod jednačenja po mjestu tvorbe, a najmanja kod jednačenja po zvučnosti, dok je u produkcijskom zadatku najveća uspješnost ostvarena kod ispadanja suglasnika, a najmanja kod jednačenja po mjestu tvorbe. Rezultati upućuju na razliku između perceptivne i produkcijske obrade fonološki uvjetovanih alternacija te otvaraju prostor za daljnja istraživanja njihove stabilnosti u hrvatskom kao inom jeziku.

Ključne riječi: norma hrvatskoga standardnog jezika, fonološki uvjetovane alternacije, fonološka obrada, hrvatski kao ini jezik

Mihaela Matešić

Maša Plešković

Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci

Varijetetnost hrvatskoga standardnog jezika (na primjeru prijedloga)

U radu se varijetetnost hrvatskoga standardnog jezika razmatra na primjeru odabranih prijedložnih konstrukcija, s posebnim osvrtom na odnos normativne preporuke, značenja i neutralnosti u suvremenome hrvatskom standardnom jeziku. Na primjerima uporabe prijedloga i prijedložnih izraza (*k, ka, kod, s/sa, pred, prije, unatoč, usprkos, u vezi s*) razmotrit će se 1) kriteriji na kojima počivaju normativne preporuke, 2) stanje u uzusu te 3) mogućnost tumačenja odstupanja u uzusu od normativnih preporuka iz kognitivnolingvističke perspektive. Konstrukcije u kojima normativnu preporuku ne prati uporabna prednost identificirat će se na temelju podataka iz hrvatskoga korpusa CLASLA. Analiza se smješta u metodološki okvir projekta NextGenEU *Načelo neutralnosti u varijetetima hrvatskoga standardnog jezika – inPRINCIPIO*, u okviru kojega se nastoje odrediti pojam i značajke neutralnoga s obzirom na varijetetnost hrvatskoga standardnog jezika.

Ključne riječi: jezični varijeteti, jezična zajednica, norma, uzus, prijedlozi, prijedložni izrazi

Ana Mikić Čolić

Maja Glušac

Filozofski fakultet u Osijeku

Muke po prijedlozima u hrvatskom kao inom jeziku

U radu se istražuju poteškoće u uporabi prijedloga s kojima se suočavaju polaznici hrvatskoga kao inoga jezika razine B2. Analiza obuhvaća najčešća odstupanja u pisanju i govoru koja proizlaze iz međujezičnih utjecaja, nedovoljno razvijenog osjećaja za padežnu rekciju te nepostojanja izravnih ekvivalenata u materinskom jeziku ispitanika. Korpus je prikupljen iz pisanih zadataka studenata i kratkih strukturiranih intervjua. Kvalitativna i kvantitativna analiza pokazuju da su najproblematičniji prijedlozi koji zahtijevaju promjenu padeža ovisno o značenju (npr. *na* + akuzativ/lokativ) te oni s višeznačnim funkcijama. Rezultati upućuju na potrebu za sustavnijim poučavanjem prijedložnih izraza kroz semantičke obrasce i kontrastivne primjere. U zaključku se predlaže primjena vizualnih i situacijskih metoda u nastavi kako bi se olakšalo usvajanje i smanjila interferencijska odstupanja.

Ključne riječi: hrvatski kao ini jezik, prijedlozi, odstupanja, B2 razina, interferencija

Između norme i didaktičke primjene: instrumental jednine imenica *i*-vrste u gramatikama hrvatskoga jezika pisanima mađarskim metajezikom

Rad istražuje normativni opis instrumentala jednine imenica *i*-vrste u gramatikama hrvatskoga jezika pisanima mađarskim metajezikom s posebnim naglaskom na odnos između normativnih rješenja i njihove didaktičke primjene u okviru hrvatske gramatikografske tradicije. Polazeći od činjenice da ta sastavnica hrvatske gramatikografske baštine još uvijek nije cjelovito filološki obrađena, cilj je rada utvrditi na kojim se načelima temelji normativni opis raspodjele nastavaka *-ju* i *-i* te ispitati u kojoj mjeri autori normativna rješenja iz gramatičkoga opisa dosljedno prenose i u prijevodne vježbe kao sastavnicu didaktičke koncepcije priručnika. Posebna se pozornost pritom posvećuje pitanju prevladava li u normativnome opisu sintaktički ili leksičko-tvorbeni pristup te u kojoj su mjeri autori slijedili svoje gramatičke uzore i normativna rješenja hrvatske gramatikografske tradicije. Istraživanje obuhvaća cjelokupan korpus dostupnih gramatika hrvatskoga jezika pisanih mađarskim metajezikom, od Popovicheve *Illir Nyelvtan* (1863.), prve objavljene hrvatske gramatike s mađarskim metajezikom, do Munkácsyjeve *Horvát Nyelvtan* (1931.), posljednje poznate gramatike koja pripada toj gramatikografskoj tradiciji. Analiza se temelji na analitičkoj i usporednoj metodi te obuhvaća usporedbu paradigmatskoga i metajezičnoga opisa instrumentalnih nastavaka, njihovu normativnu interpretaciju te njihovu primjenu u prijevodnim vježbama i drugim didaktičkim sastavnicama priručnika. Rezultati istraživanja pridonose boljem razumijevanju gramatikoloških postupaka normiranja i njihove didaktičke primjene u hrvatskim gramatikama pisanima mađarskim metajezikom, njihova odnosa prema hrvatskoj gramatičkoj tradiciji te uloge prekograničnih autora u oblikovanju, prijenosu i stabilizaciji hrvatske jezične norme tijekom druge polovice 19. i prvih desetljeća 20. stoljeća.

Ključne riječi: povijest hrvatske gramatikografije, gramatike hrvatskoga jezika pisane mađarskim metajezikom, instrumental jednine imenica *i*-vrste, normativni opis, didaktička primjena

Martina Plietić
Goranka Blagus Bartolec
Institut za hrvatski jezik, Zagreb

Paremiološke strukture u *Bazi višerječnih izraza hrvatskoga jezika*

Kao vrsta višerječnih izraza poslovice se u suvremenim leksikološkim i korpusnim istraživanjima određuju kao jedinice čvrste strukture i sadržajne jezgovitosti kojima se prenose kolektivna znanja i mudrosti unutar određene jezične i kulturne zajednice (Aleksa Varga i Keglević, Lückert, Paczolay). Rad analizira ustaljene strukture poslovice unesenih u *Bazu višerječnih izraza hrvatskoga jezika* koja se razvija u Institutu za hrvatski jezik. Na uzorku od 500 obrađenih poslovice prikazat će se prototipne strukture hrvatskih poslovice koje se ostvaruju u rasponu od zavisnosloženih rečenica (*Tko se s vatrom igra, lako se opeče.*, *Kad mačka ode, miševi kolo vode.*) do koordiniranih (parnih) neoglagoljenih struktura (npr. *Žena bez poroda – jabuka bez roda.*). Posebno će biti izdvojene poslovice s prijedložnim sastavnicama (npr. *Bez novca ni u crkvu.*, *Po poruci se vuk nije mesa najeo.*, *U nevolji vrag i muhe ždere.*) te će se uputiti na temeljna značenjska obilježja takvih poslovice s naglaskom na ulogu prijedložno-padežnoga izraza. Glavni su ciljevi rada: 1. utvrditi povezanost strukture poslovice s tematskim okvirom poslovice; 2. usporediti strukture poslovice potvrđenih u tiskanim izvorima s poslovicama potvrđenima u suvremenim korpusima hrvatskoga jezika (hrWaC i MaCoCu Croatian).

Ključne riječi: poslovice, višerječni izrazi, baza poslovice, hrvatski jezik

**Veja Rendulić
Bernardina Petrović
Marta Andrić**

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Žena kao frazemska sastavnica hrvatskoga i turskoga jezika

Kontrastivna je frazeologija hrvatskoga i turskoga jezika važan odraz kulturnih vrijednosti, društvenih odnosa i kolektivnih predodžbi dviju govornih zajednica. Među njima posebno mjesto zauzimaju frazemi sa sastavnicom *žena* i frazemi koji se odnose na žene jer u svojoj semantičkoj i pragmatičkoj strukturi čuvaju tradicionalne predodžbe o rodnim ulogama, društvenim očekivanjima i vrijednosnim prosudbama. Cilj je rada kontrastivnom analizom hrvatskih i turskih frazema utvrditi na koji se način u obama jezicima konceptualizira žena te koje se sličnosti i razlike mogu uočiti u frazeološkoj slici ženskoga identiteta. Polazeći od teorijskih spoznaja o frazeologiji kao nositeljici kulturnoga pamćenja i jezične slike svijeta, u radu se provodi semantička, pragmatička i kulturološka analiza korpusa frazema prikupljenih iz relevantnih hrvatskih i turskih frazeoloških izvora. Analiza obuhvaća frazeme koji opisuju opći pojam žene, njezine osobine, fizički izgled, dob, obiteljske i bračne uloge, seksualnost, uporabu ženskih osobnih imena te frazeme u kojima ženska sastavnica poprima prenesena značenja ili se odnosi na muškarce. Rezultati istraživanja pokazuju da su u hrvatskoj i turskoj frazeologiji prisutni brojni zajednički konceptualni obrasci koji proizlaze iz zajedničkoga slavenskoga kulturnog nasljeđa i dugotrajne patrijarhalne društvene organizacije. U obama se jezicima žena najčešće prikazuje kroz obiteljske uloge, fizički izgled i stereotipno pripisane osobine poput emocionalnosti, govorljivosti, požrtvornosti ili lukavosti, dok su pozitivno vrednovane osobine uglavnom povezane s majčinstvom, brigom za obitelj i marljivošću. Istodobno se uočavaju i frazemi koji afirmiraju žensku odlučnost, sposobnost i društvenu aktivnost, što upućuje na postupne promjene u suvremenoj frazeologiji. Kontrastivna analiza potvrđuje da frazemi nisu samo jezične nego i kulturne jedinice koje svjedoče o razvoju društvenih vrijednosti i rodnih stereotipa, što je svakako doprinos hrvatskim i turskim kontrastivnim frazeološkim istraživanjima.

Ključne riječi: frazeologija, frazem, žena, hrvatski jezik, turski jezik

Pokazuje li *Naša sloga* istarsku rubnost ili jezičnu i stilsku novinsko-časopisnu usustavljenost?

U središtu je istraživanja jezik i stil *Naše sloge*, prvih istarskih novina na hrvatskom jeziku koje su izlazile od 1870. do 1915. godine, u vrijeme brojnih slovopisnih, pravopisnih i jezičnih promjena. U radu se istražuje potvrđuje li *Naša sloga* u početnim desetljećima svoga izlaženja ikavicu te postoji li veza *Naše sloge* s *Bunjevačkim i šokačkim novinama* kao novinama „bačkih Bunjevaca“ s obzirom na to da Dalibor Brozović (1970) prikazujući periodizaciju hrvatske jezične povijesti u vremenu od preporoda do potkraj 19. stoljeća uz Istru (kao i „bačke Bunjevce i južnu Ugarsku“) vezuje ikavicu kao „periferijsku retardacijsku pojavu“. Prikaz poveznica *Naše sloge* i *Bunjevačkih i šokačkih novina* svjedoči o novinsko-časopisnom povezivanju rubova Austro-Ugarske Monarhije, osobito zbog kulturoloških veza između trojice biskupa: Josipa Jurja Strossmayera, Jurja Dobrile i Ivana Antunovića. Osim toga, pretpostavka je od koje se u radu polazi da *Naša sloga*, kao i ostale onodobne novine, pokazuje konkretne ostvaraje jezične norme prepletanjem stilskih obilježja nekoliko (tradicijski shvaćenih) stilova: pretežito publicističkoga, ali i administrativnoga, književnoumjetničkoga te dijelom razgovornoga stila. Petnaestak godina nakon prestanka izlaženja *Naše sloge* Ivan Esih pod utjecajem teza Praškog lingvističkog kruga kao izvore pravilnoga jezika ističe živi govor i *odlične pisce* te raspravlja o odnosu jezika tiska i živoga govora smatrajući da jezik novina nije u skladu s normom niti je onaj koji treba slijediti kao uzor. Usprkos tomu činjenica je da novine, pa tako i *Naša sloga*, pokazuju višefunkcionalnost jezika zadovoljavajući više jezičnih uloga: obavijesnu kao osnovnu, ali i ulogu poučavanja i zabave te sve navedene uloge u reklamama. Stoga se novinska građa smatra primjerenom za ispitivanje jezične i stilske aktualizacije postojeće norme.

Ključne riječi: *Naša sloga*, novine, jezik i stil, ikavica, norma

Robert Sviben

Martina Pavić

Institut za hrvatski jezik, Zagreb

Prijedložno vs. besprijedložno izricanje mjere na primjeru prijedloga *od*

Tema je ovog izlaganja supostojanje dvaju načina izricanja količinskih odnosa u hrvatskom jeziku u konstrukciji tipa $[[N\ Q]_{NP}]$ sa značenjem mjere te njihovo međusobno nadmetanje. Prvi se način odnosi na izricanje mjere s pomoću prijedložne skupine *od* + Q, kao u primjeru *u roku od deset dana*, pri čemu se takva skupina određuje kao prijedložni postmodifikator (nesročni atribut) (v. Pranjković, 2001). S druge strane, isti se odnos može iskazivati i bez prijedloga, odnosno spomenuti prijedlog *od* dà se ispustiti, kao u primjeru *u roku deset dana*. Određenje je takve skupine dvojbeno: može se i dalje smatrati postmodifikatorom, ali je moguće i tumačenje da je riječ o apoziciji (usp. Marković, 2008). U izlaganju ćemo se uz predstavljenu teorijsku dvojbu usmjeriti i na korpusno istraživanje tih načina i njihovo nadmetanje u stvarnoj uporabi, koje upućuje na to da je pojava semantički ograničena (*visina (od) dva metra* vs. *provalija *(od) dva metra*) i da obuhvaća grupu specifičnih leksema za mjeru, ali i da postoji tendencija njezina proširivanja, kao u primjeru *popust (od) pet posto*. Naposljetku, pojavu ćemo promotriti s gledišta norme standardnog jezika te raspraviti valja li kojemu od tih dvaju načina normativno dati prednost i zašto (ne).

Ključne riječi: izricanje mjere, prijedlog *od*, kvantifikatorska skupina, nadmetanje

Reference:

- Marković, Ivan. 2008. Hrvatska apozitivna sintagma i sintaksa imenâ. *Folia onomastica Croatica* 17, 119–137.
- Pranjković, Ivo. 2001. *Druga hrvatska skladnja: Sintaktičke rasprave*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.

Uzročni i/ili posljedični konektor *zbog* + G

Prijedlog *zbog* navodi se u literaturi kao tipični uzročni prijedlog (Raguž, 1997; Barić i sur., 2005; Silić i Pranjković, 2007; Težak i Babić, 2009; Ham, 2017), ističe se i da je vrlo agresivan prijedlog kad je u pitanju iskazivanje uzročnosti (Pranjković, 2001), no kad je u pitanju suprasintaktička/tekstna razina, nailazimo na različite opise u konektorskoj funkciji. Tako se *zbog* ubraja u uzročno-posljedične konektore (Silić i Pranjković, 2007; Oraić Tolić, 2021; Orešković Dvorski, 2021), uzročne konektore (Silić, 1984; Velčić, 1987; Glovacki-Bernardi, 2004; Pranjković, 2001, 2002, 2013), zaključne leksičko-gramatičke i posljedične konektore (Vukojević, 2008). Cilj je ovoga rada utvrditi u kojim se situacijama *zbog* pojavljuje u uzročnom, a kada u posljedičnom značenju. Istražuje se utječe li sastav imenske riječi u prijedložnom izrazu na njegovo uzročno i posljedično značenje. Korpus čine udžbenici povijesti za 5. i 6. razred osnovne škole na hrvatskom jeziku dostupni u projektu RAPID. Istraživanje se provodi pomoću dvaju programa za obradu podataka Sketch Engine i MAXQDA koji kombiniraju kvantitativne i kvalitativne metode. Svrha je rada pokušati dati jasan opis značenja prijedložnog izraza sa *zbog* na suprasintaktičkoj/tekstnoj razini.

Ključne riječi: konektori, prijedlog *zbog*, uzročni konektori, posljedični konektori